

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

KİTAP İNCELEMESİ

Bilge CANKOREL, Bir Dönem Biterken: Bir Diplomatın Seyir Defteri

Emre F. ÇOLAKOĞLU*

*Doktora Adayı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ege Üniversitesi

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi
Web: www.uidergisi.com.tr | E- Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Bir Dönem Biterken: Bir Diplomatın Seyir Defteri

Bilge CANKOREL

Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2014, 368 sayfa. ISBN: 978-605-4927-55-5

Emre F. ÇOLAKOĞLU

Doktora Adayı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ege Üniversitesi, İzmir.

E-Posta: efcolakoglu@gmail.com

Uluslararası İlişkiler gibi akademik yayın yapan dergilerin kitap incelemesi bölümlerinde genellikle araştırma eserlerinin incelemesine yer verilmektedir. Bu yazının konusu olan ve Emekli Büyükelçi Bilge Cankorel tarafından kaleme alınan *Bir Dönem Biterken: Bir Diplomatın Seyir Defteri* ise bu nitelikte bir eser değildir. Kitap, isminden de anlaşılacağı üzere Büyükelçi Cankorel'in 1971 yılında Meslek Memuru olarak göreve başladığı ve 2011 yılında Büyükelçi unvanıyla emekli olduğu Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki mesleki anılarından oluşmaktadır.

2014 yılında yayımlanan *Bir Dönem Biterken: Bir Diplomatın Seyir Defteri* adlı eser her şeyden önce yazın türü itibarıyla dikkat çekmektedir. Kitabın edebi türü olan ve bir kimsenin hayatını, tanık olduğu ya da duyduğu olayları ayrıntılı bir şekilde anlatması olarak tanımlanan anılar, siyasi tarih çalışmalarının da önemli kaynaklarından biridir. Hatta siyasi tarihin bir dalı olan dış politika tarihi yazımı için anıların önemi bir kat daha fazladır. Arşiv belgelerinin bir ülkenin dış politika tarihi yazımında birinci derecede rol oynayacağı düşünülürse, Türkiye'de Dışişleri Bakanlığı arşivinin hala araştırmacılara kapalı olması bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacıların belki de en önemli kaynaklarından mahrum kalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, dış politikanın belirlenmesi ve yürütülmesi alanında görev yapmış siyasetçi ya da bürokratların anıları bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu nedenle Büyükelçi Cankorel'in anılarından oluşan *Bir Dönem Biterken: Bir Diplomatın Seyir Defteri* adlı eser Türk dış politikası tarihi alanına önemli bir katkı sunmaktadır.

Cankorel'in eserin giriş bölümünde değindiği üzere anılarını tuttuğu günlük notlar ve biriktirdiği evraklardan yararlanarak kaleme aldığı ve daha sonra gözden geçirerek düzenlediği anlaşılmaktadır. Hatta bazı noktalarda notların alındığı tarihte sahip olunan görüşlerle düzenlendiği tarihteki düşünceler ve hisler arasındaki farklılıklara da not düşülmüştür. Eserini "meslek yaşamının hikâyesi" olarak tanımlayan yazar, kitabın giriş bölümünde kendisini anılarını kaleme almaya iten nedeni açıkça dile getirmektedir. Buna göre eser "emekli bir diplomatın yaşadıklarını paylaşarak kayda geçirme sorumluluğunun bir ürünü, bir nevi görev sonrası muhasebesi olarak ortaya çıkmıştır." (s.12). Bununla birlikte, Cankorel mesleki yaşamının muhasebesini yaparken kendisini sınırlayan büyük bir güçlüğü de dikkat çekmektedir. Yazara göre, elbette ki emekli bir diplomatın yaşamında gizli

kalması gerekenler, açıklayabileceklerinden bir hayli fazla olacaktır. Dolayısıyla, *Bir Dönem Biterken: Bir Diplomatın Seyir Defteri*'nde kaleme alınan anılar, yazarın mesleki hayatında yaşadıklarının sadece küçük bir kısmının hikâyesidir (s.12). Ancak, yazarın devlet sırlarını koruyucu olmanın verdiği temkinliliğin bir göstergesi olan bu düşüncesi ya da tedirginliği, eserin Türk dış politikası tarihi literatürüne yaptığı katkıyı herhangi bir şekilde azaltmamaktadır.

Cankorel eseri, görev yaptığı merkez teşkilatı dairesi ve yurtdışı misyonlarına göre alt bölümlere ayırmış ve anılarını sonlandırmadan hemen önce de Dışişleri Bakanlığı'nın güncel yapısı ve dış politikası hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. Kronolojik ilerleyen bölümler okuyucunun işini kolaylaştırmakla beraber kitabın söz ettiği dönemin tamamından ziyade bir kısmından yararlanmak isteyen araştırmacıya da oldukça kolaylık sağlamaktadır. Yazar, her bölümde görev yaptığı yurtdışı misyon veya merkez teşkilatı dairesindeki amir ve memurlarını tanıtmaya mümkün olduğunca özen göstermiştir. Bunun yanında görev alınan her ülke veya bölgenin kültürel yapısı, siyasi geçmişi ve güncel görünümü de yine ayrıntılı olarak kaleme alınmıştır.

Yazar, ailesini tanıttığı ve okul yıllarını anlattığı kısa bir bölümün ardından 1971 yılında Dışişleri Bakanlığı'na giriş hikâyesiyle anılarına başlamaktadır. Bu bölümde Bakanlığa giriş sınavının zorluğuna ve ciddiyetine değinen Cankorel daha sonra Bakanlık bünyesinde görev yaptığı ilk dairesi olan Protokol Genel Müdürlüğü'nde geçirdiği 2 yıl içerisinde tanık olduğu önemli olaylara yer vermiştir. Bu olaylar arasında yazar üzerinde en fazla iz bırakanlar Cumhuriyet'in 50. kuruluş yılı kutlamaları ile Afgan Kralı Zahir Şah'ın Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaret olmuştur (s.23).

Cankorel'in Dışişleri Akademisi'ni başarıyla tamamladığı 1973 yılında ilk yurtdışı tayini ise Ottawa Büyükelçiliği'ne çıkmıştır. Burada II. Kâtiplik unvanıyla Büyükelçiliğin en kıdemsiz meslek memuru olarak konsolosluk şubesinin işlerinden sorumlu olan Cankorel zaman zaman da siyasi işlere yardımcı olmuştur. Yazarın Ottawa'da geçirdiği 3 yılın en önemli olayları bu süre içerisinde Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri bir müdahalede bulunması ve Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türkiye'nin yurtdışında görevli diplomatik personeline karşı terör eylemlerini başlatması olmuştur (s.26).

Cankorel, 1976 yılında Türkiye'nin New York'ta bulunan Birleşmiş Milletler (BM) Daimi Temsilciliği'nde girdiği Başkâtiplik sınavını kazanarak bir sonraki görev yeri olan Pekin Büyükelçiliği'ne atanmıştır. Yazarın Pekin'de geçirdiği yaklaşık iki yıl, komünist devrimin lideri Mao Tse-Tung'un ölümünün hemen sonrasına denk gelmiştir. Dolayısıyla, Cankorel Mao'nun ölümüyle sona eren Kültür Devrimi ve ardından başlayan karşı devrimle birlikte gerçekleşen dönüşüm hakkında yakından gözlem ve değerlendirme yapma fırsatı yakalamıştır (s.39-40).

Cankorel'in Pekin'deki görev süresinin dolmasının ardından Bakanlığın merkez teşkilatı ve BM Cenevre Daimi Temsilciliği'nde görev yaptığı süre boyunca en dikkat çeken gelişme Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen askeri darbedir. Demokratik değerlerden oldukça uzak bu askeri müdahale dış temsilciliklerde görev yapan diplomatik personele olağanüstü bir sorumluluk yüklemiştir (s. 50).

Cankorel yurtdışındaki görev süresinin dolmasının ardından merkez teşkilatında kısa bir süre Denizcilik ve Havacılık Dairesi ve hemen sonrasında da Çok Taraflı Ekonomik İşler Dairesi'nde görev almıştır. Yazarın Çok Taraflı Ekonomik İlişkiler Dairesi'nde geçirdiği süre diplomatik kariyerinde önemli bir dönüm noktasının da yaşanmasını sağlamıştır. O sırada Türkiye'de iktidarda bulunan Anavatan Partisi (ANAP) Genel Başkanı Turgut Özal Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) tam üyelik başvurusunda bulunmaya karar vermiştir. Resmi müracaat hazırlıkları yapılırken Cankorel'e de daha önce tanışma fırsatı bulduğu Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarı Yusuf Özal aracılığıyla DPT AET Başkanlığı görevi teklif edilmiştir. Bakanlıkla yaptığı istişarenin ardından bu görevi kabul

etmeye karar veren Cankorel, Türkiye'nin AET'ye resmi müracaat mektubunu sunduğu 14 Nisan 1987 tarihinde DPT'deki görevine başlamıştır. Bu geçici kurum değişikliğini “diplomasi dünyasının sırça fanusundan Türkiye'nin katı realite[sine]” geçmek olarak tanımlayan yazar, yeni görevine başlamasının ardından kısa sürede DPT AET Başkanlığı'nın AET ekonomi politikalarının koordinasyon merkezi haline geldiğini vurgulamaktadır (s.64). Bu dönemde AET Komisyonu'nun Türkiye'nin üyelik başvurusu hakkında hazırladığı raporunun çalışmaları yapılırken gündeme gelen bir başka mesele de Gümrük Birliği konusu olmuştur. AET ile 1964 yılında imzalanan antlaşmanın ardından 1987 yılında oluşan fiili durumun hukuken konsolide edilebilirliği ve daha ileri taahhütlere girilip girilmeyeceği konusunda yapılan çalışmalarda önemli bir rol oynayan Cankorel, hazırlanan rapora rağmen sonraki hükümetlerin attıkları tek yanlı adımları ciddi bir şekilde eleştirmektedir. Yazar, Türkiye'nin AET'ye tam üyeliği konusunda hiçbir ilerleme görülmediği halde 1992 yılında Gümrük Birliği takviminde ileri adımlar atılmasını “heba edilen bir koz” olarak değerlendirmektedir (s.73-75).

Cankorel, DPT AET Başkanlığı'nda 1991 yılında sona eren görevinin ardından tekrar BM Cenevre Daimi Temsilciliği'ne bu defa Daimi Temsilci Yardımcısı unvanıyla atanmıştır. Yazarın, dünya siyasetinin büyük bir değişimden geçtiği, Doğu bloğunun yıkıldığı ve eski komünist ülkelerin kapitalizme geçmeye çalıştığı bir döneme denk gelen BM Cenevre Daimi Temsilci Yardımcılığı görevi oldukça hareketli geçmiştir. Bu dönemde Yugoslavya'nın dağılmasının ardından patlak veren iç savaşta Bosna-Hersek'te yaşanan trajedi ve bu krizin yönetiminde Türkiye'nin Eski Yugoslavya Konferansı Yönlendirme Komitesi ve BM İnsan Hakları Komisyonu'nda oynadığı rol Cankorel'in yaklaşık 4 yıl süren Cenevre görevindeki çalışmalarının merkezini oluşturmuştur (s.89-101).

1995 yılında Cenevre'deki görevi sonra eren Cankorel, bir sonraki kararnamede dış temsilciliklerden birine büyükelçi olarak atanmayı beklerken Kabil Büyükelçiliği'ne elçi-müsteşar olarak atanmıştır. O sırada Kabil'de Tacik asıllı lider Burhaneddin Rabbani yüzde 20'lik bir nüfus azınlığını temsil ederken etrafı Pakistan ve ABD'nin desteklediği bilinen ve sırtını Peştun nüfusa dayayan kökten dinci Taliban tarafından kuşatılmış bulunmaktadır. Rabbani bir yandan Pakistan ve Özbek asıllı General Raşid Dostum'u karşısına alırken diğer yandan da İran, Hindistan ve Rusya'nın desteğine sahiptir. Dolayısıyla, bu durum Rabbani liderliğindeki Kabil Hükümeti'nin Türkiye ile ilişkilerini de çok hassas bir noktaya getirmiştir (s.121). Böylesine karışık durumdaki bir başkente maslahatgüzar olarak atanan Cankorel'den, temsil ettiği ülke tarafından tanınmadığının açıkça bildirileceği bir hükümetin nezdinde görev yapması ve bu hükümete muhalif ve hatta silahlı saldırı içinde bulunan gruplarla da aynı derecede ilişkide bulunması beklenmiştir (s.122). Nitekim siyasi karışıklığın bu denli yüksek olduğu bir ülkede göreve başlayan yazar işbaşı yaptıktan yaklaşık bir ay sonra Bakanlığa özetle “Kabil'e yönelik Taliban roket saldırıları aralıksız sürmektedir. Şehir merkezine düşen günde ortalama on kadar roket ve top mermisinin çoğunluğu, Büyükelçiliğimize 200 ila 100 metre mesafesinde patlamaktadır. ... Kabil'de görevli Birleşmiş Milletler personeli halen beşinci derecede tehlike alarmı durumundadır. Müteakip aşama tahliyedir.” şeklinde bir rapor göndermiştir (s.137). Nitekim raporun ardından geçen 9 aylık süre içerisinde Taliban güçleri başkente oldukça yaklaşmışlardır. 30 Eylül 1995 tarihinden sonra Büyükelçi unvanını kullanabileceği kendisine bildirilen Cankorel yaklaşan Taliban tehlikesini sezerek son derece kritik bir zamanlamayla himayesindeki Büyükelçiliği başarılı bir şekilde tahliye etmiştir. Yazar, Büyükelçi unvanını kullanacağı tarihten 4 gün önce gerçekleştirdiği tahliyenin ardından geçen yaklaşık bir yıllık süreyi İstanbul'da geçirmiştir. Bu dönemde kendisini “Nişantaşı Sefiri” olarak niteleyen Cankorel, devam eden süreçte Afganistan'da yaşanan krizin barışçıl bir çözüme kavuşturulması için düzenlenen İstanbul ve Tahran Konferanslarına katılarak İstanbul-Afganistan-Pakistan arasında sıkı bir mekik diplomasisi yürütmüştür (s.187-202).

Yazar, 1997 yılında Afganistan Büyükelçiliği'nin ardından Bakanlıkta göreve başladığı ilk daire olan Protokol Genel Müdürlüğü'nde Bakanlık Müşaviri ve Koordinatör olarak görevlendirilmiştir. 2001 yılına kadar devam eden merkez görevinde Cankorel Cumhuriyet'in 75. kuruluş yıldönümü törenleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıldönümü etkinlikleri ve ABD Başkanı Bill Clinton ile eşinin resmi Türkiye ziyaretinin koordinatörlüğünü yürütmüştür (s.205).

Protokol Genel Müdürlüğü'ndeki görevi 2001 yılında sona eren Cankorel, Temmuz ayında yayımlanan kararname ile Kiev Büyükelçiliğine atanmıştır. Kiev'deki ilk görevi olan Büyükelçilik için yerleşim yeri bulma sorununu geçici olarak çözen Cankorel, itimat töreninin ardından kordiplomatik ziyaretleriyle görevine resmi olarak başlamıştır. Yazarın Kiev'de görev yaptığı dönem boyunca Ukrayna ve Türkiye iç siyaseti ile dünya politikasında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu süre zarfında 2002 yılında Türkiye'de yapılan seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) iktidara gelmiş, 2003 yılında ABD ve koalisyon güçleri Irak'a müdahalede bulunmuş, 2004 yılında Avrupa Birliği Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine başlamış ve 2005 yılında Ukrayna'da "Turuncu Devrim" yaşanmıştır. Bu gelişmeler arasında dikkati en çok çeken ise kuşkusuz Ukrayna'da 2004 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimlerinin ardından patlak veren "Turuncu Devrim"dir. Ülkedeki oligarklara yakınlığıyla tanınan Bölgeler Partisi Başkanı Viktor Yanukoviç ile Bizim Ukrayna Partisi Başkanı Viktor Yuşçenko arasında geçen seçimlerde usulsüzlük yapıldığı iddiasıyla halkın meydanlara inmesi ve ardından uzun süre devam eden gösteriler seçimlerinin yenilenmesini sağlamıştır. Cankorel bu süreçte yaptığı gözlemleri ve taraflarla yaptığı görüşmeleri ayrıntılı bir şekilde aktarmaktadır. Büyükelçi'ye göre "Turuncu Devrim" ardından yaşanan gelişmeler her ne kadar devrimi başarısız kılmış olsa da yaşanan olay Ukrayna'yı diğer Sovyet ardılı Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden ayıran önemli özelliklere sahiptir (s.241-248).

Cankorel Kiev'deki görevinin ardından 2006 yılında döndüğü Bakanlığın merkez teşkilatında müsteşar yardımcılarının kendisinden kıdemsiz olmaları nedeniyle doğrudan bakana bağlı bir görev olan Bakanlık Müşavirliği'ne atanmıştır. Yazarın 2009 yılına kadar devam eden görev süresi boyunca Türkiye 2009-2010 BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliği ve İzmir de 2015 yılında yapılacak EXPO için aday olmuştur. Özellikle İzmir'in EXPO 2015 adaylığı konusunda yapılan tanıtım ve lobi faaliyetlerinde rol alan Cankorel yapılan oylamaların ardından ilginç bir teklifle karşı karşıya kalmıştır. Bakanlık Müsteşarı Ertuğrul Apakan, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) boş bulunan Bakü'deki Azerbaycan Temsilciliği'nin bir Türk diplomat tarafından doldurulmasını istediklerinin bildirerek bu göreve Cankorel'in aday olmasını teklif etmiştir. Bakanlıkta yapılan değerlendirmenin ardından Cankorel'in adaylığı kesinleşmiş ve daha sonra da Yunan rakibinin de çekilmesiyle birlikte AGİT Dönem Başkanlığı tarafından atanma kararı imzalanmıştır. Yazar, böylece, meslek yaşamının yaklaşık son üç yılını Bakü'de bir uluslararası kuruluşun temsilcisi olarak tamamlamış ve 11 Temmuz 2011 tarihinde emekli olmuştur.

Cankorel'in mesleki anıları emekliliğiyle birlikte sona erse de kaleme aldığı eser bu noktada son bulmamıştır. Yazar, anılarının son bölümünde yaklaşık 40 yıl boyunca edindiği mesleki tecrübe ve yaptığı gözlemler sonrasında Türk Dışişleri Bakanlığı'nın son dönemde geçirdiği dönüşümü ve bunun dış politikaya yansımaları eleştirel bir üslupla değerlendirmiştir. Özellikle 2002 seçimleri sonrasında iktidara gelen AK Parti hükümetinin ürettiği "proaktif diplomasi", "önleyici diplomasi", "ritmik diplomasi", "çok boyutlu diplomasi", "vizyoner diplomasi", "model ülke" ve "kazan kazan stratejisi" gibi kavramları ve "kendi koşullarımızda Avrupa Birliği üyeliği hakkı", "komşularımızla sıfır sorun", "Kürt ve Ermeni açılımları" ve "Suriye ile bütünleşme" gibi "iddialı fakat kendi içinde çelişkili, içeriksiz, desteksiz ve kısa ömürlü yaklaşımları iç ve dış kamuoyunda gerçek dışı ve muğlak beklentiler

veya tereddütler yaratan, zaman zaman ucu açık, tek taraflı peşin tavizlere dayanan sloganlar” olarak nitelemiştir (s.325).

Cankorel’in eserdeki üslubuna genel olarak bakıldığında son derece “ben merkezli” olduğu görülmektedir. Eser boyunca üstlenilen sorumluluklar ve atanan pozisyonların o anki iç ve dış siyasetteki önemi aşırı derecede vurgulanmış ve yerine getirilen görevler oldukça iddialı ifadelerle kaleme alınmıştır. Bununla birlikte, eserde mesleki kariyer boyunca yaşanan şahsi anlaşmazlık ve dargınlıklar da yine eleştirel bir üslupla sık sık dile getirilmiş, birçok konuda da kişisel savunmaya girişilmiştir. Bunların birçoğu siyasi figürlerle alakalı olmakla beraber Dışişleri Bakanlığı’nın tayin-terfii gibi konulardaki uygulamalarına karşı hissedilen kırgınlık ve hatta duyulan sitem de fazlaca ön plana çıkarılmıştır.

Yazar, anılarında yalnızca şahit olduğu olayları kişisel düşünceleriyle birlikte aktarmakla yetinmemiş diploması mesleği hakkındaki bilgi birikimini paylaşmaktan da geri kalmamıştır. Dolayısıyla, yazarın bu tutumu kitabı, yalnızca siyasi tarih ve uluslararası ilişkiler profesyonellerine hitap etmekten kurtararak alan dışından bir okuyucunun da rahatça okuyabilmesine imkân vermiş ve belki de eserin mesleğe yeni başlamış genç diplomatlar için de yol gösterici bir kılavuz hüviyeti kazanmasını sağlamıştır.